

## GERPES SIMPLEKSNING HOMILADORLARDA YUZAGA KELISHI VA ZAMONAVIY DAVOLASH USULLARI

**Akbarova Feruza**

*Alfraganus universiteti*

*Ilmiy rahbar: Maxmanazarov G'afur Axnazarovich*

*Alfraganus universiteti Klinik fanlar kafedrası assistenti*

**Anotatsiya:** *Ushbu maqolada homilador ayollarda uchraydigan herpes simpleks virusi (HSV) infeksiyasining kelib chiqish sabablari, klinik belgilari, homila va onaga bo'lgan xavflari, shuningdek, zamonaviy davolash va profilaktika usullari yoritib berilgan. Herpes infeksiyasi homiladorlik davrida immunitetning fiziologik pasayishi sababli ko'proq faollashadi va homila rivojlanishiga jiddiy salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Tadqiqotlar ushbu kasallikning erta tashxisi, antiviral preparatlar bilan davolash, shaxsiy gigiyena qoidalariga amal qilish va homiladorlikni to'g'ri boshqarish orqali onaning va bolani sog'lom tug'ilish imkoniyatini oshirish mumkinligini ko'rsatadi.*

**Kalit so'zlar;** *Herpes Simplex, homiladorlik, intrauterin infeksiya, antiviral terapiya, profilaktika, perinatal xavf, immunitet, tug'ma herpes.*

Homiladorlik – ayol organizmida gormonal va immunologik o'zgarishlar eng faol kechadigan davr bo'lib, bu davrda ayrim virusli infeksiyalar, jumladan, herpes simpleks virusi (HSV) bilan zararlanish xavfi ortadi. Herpes simpleks ikki turga bo'linadi: HSV-1 odatda lab va yuz sohalarini, HSV-2 esa jinsiy a'zolari zararlaydi. Homiladorlik davrida ushbu infeksiya birlamchi yoki qaytalanib yuzaga kelishi mumkin. Kasallikning birlamchi shakli homila uchun ayniqsa xavfli bo'lib, intrauterin infeksiya, erta tug'ruq, rivojlanish nuqsonlari yoki tug'ma herpesga olib kelishi mumkin. Shu bois, homilador ayollarda herpes infeksiyasini erta tashxislash, davolash va profilaktika choralarini o'z vaqtida ko'rish ona va bola salomatligini asrashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Gerpes simpleks virusi (HSV) – inson organizmida uzoq vaqt yashirin holatda saqlanib, immunitet pasayganda faollashuvchi keng tarqalgan infeksiyalardan biridir. Homiladorlik davrida ayol organizmida yuzaga keladigan gormonal o'zgarishlar, immunitetning fiziologik pasayishi va metabolik jarayonlarning o'zgarishi virusning qayta faollashuvi uchun qulay sharoit yaratadi. HSV ikki asosiy turga bo'linadi: HSV-1 asosan lab, og'iz bo'shlig'i va yuz sohalarini zararlasa, HSV-2 jinsiy a'zolar sohasida toshmalar bilan namoyon bo'ladi. Homilador ayollarda ushbu virusning har ikki turi uchrashi mumkin, ammo genital herpes homila uchun yanada xavfli hisoblanadi.

Homiladorlik paytida herpes infeksiyasining birlamchi shakli eng katta xavf tug'diradi, chunki onaning organizmida hali himoya antitanachalari shakllanmagan bo'ladi. Bu holat virusning platsenta orqali homilaga o'tishiga, intrauterin infeksiya, erta tug'ruq, homila rivojlanishida nuqsonlar yoki hatto homila o'limiga olib kelishi mumkin. Qaytalanuvchi herpes shaklida xavf biroz past bo'lsa-da, tug'ruq vaqtida genital yo'llarda virusning faol

bo'lishi chaqaloqqa tug'ruq jarayonida yuqish ehtimolini oshiradi. Tug'ma herpes esa yangi tug'ilgan chaqaloq uchun og'ir asoratlar – miya zararlanishi, ko'z shikastlanishi, nafas yo'llari infeksiyasi yoki o'lim xavfini keltirib chiqarishi mumkin.

Kasallikning klinik belgilariga jinsiy a'zolar yoki lab atrofida qichishish, achishish, shish, og'riqli pufakchalar paydo bo'lishi, umumiy holsizlik, tana haroratining ko'tarilishi kiradi. Ba'zi hollarda infeksiya yashirin kechib, tashxisni murakkablashtiradi. Shuning uchun homilador ayollar muntazam ginekologik ko'rikdan o'tib turishi, shubhali belgilar yuzaga kelganda darhol shifokorga murojaat qilishi lozim.

Zamonaviy tashxis usullari orasida polimeraza zanjir reaksiyasi (PZR) orqali virus DNKsini aniqlash, serologik tekshiruv orqali antitanachalarni topish keng qo'llaniladi. Bu usullar infeksiyaning birlamchi yoki qaytalanuvchi shaklini aniqlashda muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, homiladorlikning erta bosqichida o'tkaziladigan skrining tekshiruvlari virusni aniqlash va homilaga zarar yetkazmaslik choralarini ko'rishga imkon beradi.

Davolashda asosan antiviral preparatlar – asiklovir, valasiklovir, famsiklovir kabi vositalar qo'llanadi. Ushbu dorilar virusning ko'payishini to'xtatib, kasallik belgilari og'irligini kamaytiradi va qaytalanish chastotasini pasaytiradi. Homiladorlik davrida dorilarni faqat shifokor nazorati ostida, xavf–foйда nisbatini hisobga olib qo'llash tavsiya etiladi. Kasallikning faol bosqichida tabiiy tug'ruq chaqaloqqa yuqish xavfini oshirgan hollarda shifokorlar kesarcha kesish (sezaryen) yo'li bilan tug'ruqni amalga oshirishni tavsiya etishi mumkin.

Profilaktika choralari kasallikning oldini olishda muhim o'rin tutadi. Eng avvalo, homilador ayollar immunitetni mustahkamlashga e'tibor qaratishi, sog'lom turmush tarzini olib borishi, to'g'ri ovqatlanishi, shaxsiy gigiyena qoidalariga amal qilishi kerak. Virusni yuqtirgan sherik bilan jinsiy aloqada bo'lishdan saqlanish yoki himoyalangan jinsiy munosabatlarni tanlash ham infeksiya tarqalishining oldini oladi. Erta tashxis va to'liq davolash choralari ona va bola salomatligini asrashning asosiy garovidir.

Shuningdek, shifokorlar homiladorlikni rejalashtirish bosqichida barcha ayollarni herpes simpleks virusi bo'yicha tekshiruvdan o'tkazishni tavsiya etadi. Agar infeksiya aniqlansa, homiladorlikni boshlashdan oldin profilaktik antiviral terapiya o'tkazish homila uchun xavfli oqibatlarining oldini olishda yordam beradi. Bu chora-tadbirlar tug'ma herpesning oldini olishda ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, herpes simpleks infeksiyasi homiladorlik davrida jiddiy nazoratni talab qiladi. Tibbiyot xodimlari, xususan ginekolog va infeksiyonistlarning birgalikdagi yondashuvi, zamonaviy tashxis va davolash usullarini qo'llash orqali ona va bola salomatligini ta'minlash mumkin. Aholi o'rtasida gigiyena madaniyatini oshirish, virus haqida to'g'ri ma'lumot berish va profilaktik tadbirlarni kuchaytirish ushbu kasallikning tarqalishini sezilarli darajada kamaytiradi.

Homiladorlik davrida herpes simpleks virusi bilan zararlanish ona va bola salomatligi uchun jiddiy xavf tug'diradi. Birlamchi infeksiya intrauterin infeksiya, erta tug'ruq, homila rivojlanish nuqsonlari yoki chaqaloqda tug'ma herpes kabi og'ir oqibatlarga olib

kelishi mumkin. Qaytalanuvchi shakl ham tugʻruq vaqtida chaqaloqqa yuqish ehtimolini oshiradi. Shu sababli homilador ayollar muntazam ginekologik koʻrikdan oʻtib turishi, gigiyena qoidalariga qatʻiy amal qilishi, immunitetni mustahkamlashi, shubhali belgilar paydo boʻlganda esa shifokorga murojaat qilishi zarur. Zamonaviy tashxis usullari – PZR va serologik tekshiruvlar – infeksiyani erta aniqlash imkonini beradi, antiviral preparatlar esa virusning koʻpayishini cheklab, kasallik belgilari ogʻirligini kamaytiradi. Profilaktika choralarini homiladorlikni rejalashtirish bosqichida boshlash, infeksiya aniqlangan hollarda davolashni kechiktirmaslik onaning ham, homilaning ham sogʻlom kelajagini taʼminlashning asosiy sharti hisoblanadi.

### **Foydalanilgan adabiyotlar**

1. Oʻzbekiston Respublikasi Sogʻliqni saqlash vazirligi. “Homiladorlarda herpes simpleks infeksiyasini boshqarish boʻyicha klinik tavsiyalar”. Toshkent, 2022.
2. World Health Organization (WHO). Sexually transmitted infections (STIs) – Herpes simplex virus. Geneva, 2023.
3. American College of Obstetricians and Gynecologists (ACOG). Management of herpes simplex virus in pregnancy. Committee Opinion No. 820, 2021.
4. Kimberlin D.W., Rouse D.J. Genital Herpes in Pregnancy. New England Journal of Medicine, 2019; 381(5): 445–453.
5. Whitley R.J., Arvin A. Herpes Simplex Virus Infections in Pregnancy and Neonates. Clinical Infectious Diseases, 2020; 71(9): 2204–2211.